

„Emlékezünk régiokról...”

Vegyészeti és Gyógyszerészeti című folyóirat, 1863. január – augusztus

Dr. Zboray Bertalan

Rövidesen másfél évszázada lesz annak, hogy egy vidékre költözött és gyógyszerterében dolgozó kartársunk *Láng A. Ferenc* Nyitrán 1848-ban szakfolyóirat megjelentetésével próbálkozott (Gyógyszerészi Hírlap – a szerk.), de bizony kevés sikerrel, mert a lapnak csupán néhány száma jelent meg. A következő évek az „abszolútizmus évei” névvel szerepelnek történelmünkben, amikor szó sem lehetett hasonló próbálkozásról.

Csak 1862-ban akadt újból egy lelkes ember *Schedy Sándor* személyében, aki megindította a *Gyógyszerészi Hetilap*-ot, s azt több évtizeden át szerkesztette. Könyvtárunk ezen kívül gondosan őrzi egy másik szaklap, az 1863-ban *Vegyészeti és Gyógyszerészeti* címmel megjelent lap néhány példányát, amelyeken szerkesztőként *Felletár Emil* és *Nékám Sándor* neve olvasható. *Felletár Emil* a budapesti egyetemen szerzett gyógyszerészi majd gyógyszerészdoktori oklevelet és ezt követően éveken át volt a fiatal *Than Károly* professzor asszisztense. Mint a törvényszéki kémia szakembere, később az önálló Bírósági Vegyészeti Intézet alapítója és igazgatója lett *Nékám Sándor* bölcsészdoktor volt, aki nyelvtudásával, az idegen nyelvű szaklapok cikkeinek fordításával volt a lap segítségére.

1863. január 1-jén jelent meg a „Vegyészeti és Gyógyszerészeti” első száma. A szerkesztőségi cikk gondosan ismerteti a lap célkitűzését. Eszerint: „...lapunk úgy a tiszta, valamint a gyógyszerészetre s orvostanra alkalmazott vegytan hazai és külföldi fejlődésének... közlönye leendő.” Figyelmet fordítanak a gyakorlati gyógyszerészet körébe vágó új gyógyanyagok ismertetésére, de gondolnak a „Tárca” és a „Különlélek” rovatokra is, az aktuális kari események közlése céljából. Felkéri továbbá a vidéki, „orvos- és gyógyszerész ügyfeleket”, hogy szakbavágó dolgozataikkal, észrevételeikkel segítsék a lapot.

A 32 oldal terjedelmű szám *Than Károly* akadémiai értekezésével kezdődik, s utána tíz közlemény olvasható, melyek közül hat gyógyszerészeti tárgyú.

A „Különlélek” rovatban „A gyógyszerészeti tudományok alapvonalai” című gyakornoki tankönyvre szóló előfizetési felhívást és a már előfizetett vidéki kartársak névsorát is közlik. A lap felhívja a „Segéd-urak” figyelmét, hogy szívesen segítségükre lesz „állás-közvetítésben” is.

A lap február 1-jén megjelent harmadik számában sajnálattal állapítja meg a szerkesztő – bár névtelenül –, hogy a már említett másik szaklap is kénytelen külföldi dolgozatok fordításait is közölni, pedig a lap csak akkor lesz igazi „nemzeti vállalat”, ha „mi is minden erőnkkel tevékenykedünk...”. Egyúttal ismerteti a követett három irányelvet:

a) „Nem időtöltésből írok... mert mindegyikünk hivatva van szakunk előmozdításában szóval és írásban résztvenni...”

b) Leírni „...a gyógyszerészet bel- és külviszonyaira vonatkozó egyéni nézeteimet...”

c) „...távol minden nyereszkeskedési vágytól szépítés nélkül, igazságosan.”

Megemlíti végül, hogy a szerkesztő szemrehányásban részesült, mert ahogy írja „...irányom régi és nehézkes, én azonban nem lehetek költői, vagy túlzottan tudományos, nekem szorosan az üzlet emberének kell lennem...”.

Ugyanebben a számban ad hírt *Louis Pasteur* francia kémikusról „...kinek az erjedés lényegére vonatkozó tanulmányai és felfedezései olvasóink előtt is ismeretesek...”, akit a francia Tudományos Akadémia tagjává választott.

Még ebben a számban találjuk *dr. Müller Bernát*, a pesti „Megváltó” gyógyszerter tulajdonosának első cikkét az Országos Gyógyszerész Egyesület létrehozásának szükségességéről. Ebben hangoztatja, hogy szakmánk több rendelete még *Mária Terézia* száz év előtti idejéből való, és azóta több olyan visszás ügy keletkezett, ami szükségessé tenné az Egyesület létrehozását. Ezt a gondolatot már a vidéki gyógyszerészek is szóvá tették az eddig lezajlott Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlésein. *Müller* a lap további öt számában több javaslatot tesz az Egyesület szervezetére vonatkozólag is. Azt javasolja, hogy a vezetőség Pesten, az ország központjában legyen, ugyanúgy az alakuló ülés és a későbbi közgyűlések is ott tartandók, már csak a közlekedés lehetőségeit figyelembe véve is. Tisztában van azokkal a nehézségekkel amelyek abból fakadnak, hogy a kollégák nehezen tudják majd patikájukat otthagyni, ezért számukra lehetővé kell tenni, hogy észrevételeiket írásban is beküldhessék.

Az egyesület gondolatának nagy pártolója *Schedy Sándor* is. Ő a Gyógyszerészi Hetilapban egészen a megalakulásig ébren tartotta az egyesület létrehozásának gondolatát.

Müller a *Vegyészeti és Gyógyszerészeti* hatodik számában elkészítette a testületek vidéki beosztásának tervezetét és azt közre adta. Két-három szomszédos megye határát figyelembe véve alakította ki az egyesület területi szervezeteit úgy, hogy ezekben a patikák száma lehetőleg 20–30 között legyen. A felsorolásban Bihar megye szerepel az élen 34 gyógyszerterével, míg a legkisebb a Heves és Szabolcs megyékből alakított szervezet 21 gyógyszerterrel. Természetesen *Müller* beosztása az akkori, a történelmi Magyarország területén fekvő 455 patikával számolt.

A lap 10. számának utolsó oldalán megjelennek az első „specialitások”-ról szóló tájékoztatások is. *Török József* gyógyszerész (Budapest, Király u. 7.) ismerteti *Grimault és Tia* párizsi gyógyszerészek három készítményét, és pedig nem valami képzeleti néven, hanem a címben a hatóanyag megjelölésével. Ezek: „Iblanyos retökszörp – Vas-tartalmú vörös kinahéj-szörp – Matico-tokcsák”. A hirdetések ezenkívül felsorolják több párizsi orvos véleményét és az eseteket amikor ők a szert sikerrel alkalmazták.

Érdekes ez a hír is: „A pesti Széna téren (ma Kálvin tér) 1790-ben alapított „Magyar Korona” patikát *Groff* és

Schédy gyógyszerészek 6 évre bérbe vették...". Felletár reményének ad kifejezést, hogy Schédy a hírlapírást nem fogja ezután sem szüneteltetni, hanem „a gyógyszerészi tudományok művelésére és mindannyiunk szellemi épülésére használja”. Úgy tűnik azonban, hogy Schédy-nak jobban feküdt a „toll-forgatás” mint a receptúrálás, mert a következő év elején már felbomlott a bérlői viszony és a patikát a neves gyógyszerész Sztupa György vette meg – mint ez Sztupa fennmaradt naplójában olvasható (Baradlay I.: A magyarországi gyógyszerészet története. Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület, Budapest, 1930. I. köt. 406 oldal).

Nem hagyhatom említés nélkül a „Különfélék” rovat valamennyi számának szomorú hírét, ami az öngyilkossági esetekről szól. Így: „...Sátoralja-újhelyen egy fiatal lány, aki egyszerűs mind menyasszony is volt, leszedvén 4 csomag gyufáról a vilányos (foszfor) gyütömeget azzal mérgezte magát. Hasonló vilány-mérgezés fordult elő Pesten, hol egy

úrihölgy vetett véget ezúton életének...”. Miután a cikk szerint a gyufagyár munkásai is sűrűn szenvednek mérgezésben, felteszi a kérdést: „...meddig késik még a tudomány egy ártalmatlan s célszerű gyúszert feltalálásával?”

E néhány kiragadott eseménnyel óhajtottam bemutatni ennek a – múlt század közepén megindult – szaklapnak a kezdő lépéseit. Sajnos a lap csak fél esztendő ért meg, mert Felletár szerkesztő az 1863. augusztus 15-én megjelent 16. szám utolsó oldalán sajnálattal jelenti be, hogy kénytelen szüneteltetni további számok megjelenését, mert az eddig befolyt előfizetési díjak nem elegendők a költségekre... A búcsú szavai így hangzanak: „...ha a Vegyészeti és Gyógyszerészeti számára nincs hely e hazában, úgy az előfizetett pénzek megmaradó részét a t. előfizető uraknak visszafizetendem”.

B. Zboray: „Remember the ancestors...” *Journal of Chemistry and Pharmaceutics*, January–August 1863

(Simmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár,
Ernyey József Gyógyszerészeti Könyvtár, Budapest, Mátyás tér 3. – 1084)

Austrian/German pharmaceutical company, internationally well known, is establishing its branch office in Hungary

We are looking for qualified

MEDICAL REPRESENTATIVES

(3 in total) for the areas of

Budapest and surroundings • Győr and surroundings • Debrecen and surroundings

Good remuneration, incentives and a car will be offered to the successful candidates.

Candidates should have the following qualifications:

- experience in the field
- medical doctor (human or veterinar) or Mag pharm.
- professional skill
- self managing capacity
- communicative
- being apt for teamwork
- willing to update continuously their knowledge
- flexible in their time and prepared to travel
- fluent in German language, English to be well understood

Please send your CV to Mrs. Dr. VINCZE Mária, H-1509 Budapest 119, Pf. 25, together with phone number and photo, indicating the possible date for joining our team